

PATVARKODÁS – VAKMERŐN PERLEKEDÉS – KONOK PERLEKEDÉS

BÓDINÉ BELIZNAI KINGA

Az MTA-ELTE Jogtörténeti
Kutatócsoport (ELKH) blogja

A SZERZŐ:

BÓDINÉ DR. BELIZNAI KINGA
AZ ELTE MAGYAR ÁLLAM- ÉS
JOGTÖRTÉNETI TANSZÉKÉNEK
EGYETEMI DOCENSE
BELIZNAI.KINGA@AJK.ELTE.HU

2021. április 12.

A patvarkodás (calumnia) a per intézményével való visszaélés, jogtalan, illetve alaptalan perlekedés, az ellenfél perrel való zaklatása. A fogalom viszonylag korán (1298) megjelent a magyar jogban. Árpád-kori okmányaink calumniának tekintették a jogerősen befejezett per királyi engedély nélküli megújítását, esetenként a szabályos idézés hiányát, az alaptalan vádemelést, az Anjou-korban pedig a (bírói) egyezségek kapcsán gyakori volt annak kikötése, hogy a megállapodás megszegője patvarkodás bűnébe esik. Az 1504:11. tc. szerint patvarkodást követett el az is,

aki – perújítást nyerve – ellenfelét az ítélet végrehajtásától eltiltotta, de aztán elmulasztotta a perújításról szóló levél kivevését, és így alaptalanul akadályozta ellenfelét jogának érvényesítésében. Budán és Pesten az esküvel eldöntött pert is olyannak tekintették, amelyben az ítélet megtámadása makacs perlekedés büntetésével járt.¹

A patvarkodás érdemi kifogásra adott okot a per folyamán: ha tehát ennek tényét az alperes bizonyította, a per végleg elenyészett. Emellett a cselekmény elkövetője

személyében és vagyonával is felelt tettéért. A Hármaskönyv előtti korszakban gyakran előfordult, hogy az elítélt testén tükröző büntetést alkalmaztak: tüzes vassal bélyeget sütöttek az arcára (ezt ugyan pénzzel meg lehetett váltani), a haját félig leborotválták, vagy a patvarkodó elveszítette birtokait.

A Hármaskönyv patvarkodásról szóló rendelkezéseit Frank Ignác A közgazság törvénye Magyarhonban című könyvében „mint fennállót” ismertette.² E szerint patvarkodás (patvaros kereset) az, „mellyel valaki akármit kétszeresen keres”, ami többféleképpen megvalósulhat:

1. Valamit két ellenkező szín alatt, például jószágot zálog és örökség nevében; vagy akármit két úton, az az különböző bírák előtt, vagy két perben keresve.
 2. Leveleket, mellyeket maga bír, vagy lefizetett adósságot másodszor követelve.
 3. A' bevégzett pert illő orvoslát (hivatkozás) nélkül ismételve, újítva.”
- A patvarkodó a pert örökre elveszítette, és 200 forintot kellett fizetnie, „harmadával alperes, két harmadával a' bíróságnak”.³

Az 1567:27. tc. patvarkodási eskü letételére kötelezte az ügyvédek és a királyi jogügyek igazgatóját (a királyi ügyészét). Arra tettek esküt, hogy „tudva és patvarkodásból semmiféle igazságtalan peres ügyet el

nem vállalnak és azokat, Magyarország törvényei ellenére nem védelmezik és az ellenféllel semmi módon össze nem játszanak”, valamint a folyamatban lévő peres ügyet „tiltott és törvénytelen halogatásokkal, konokul hosszúra” nem nyújtják. A középkori jogszolgáltatásban, mikor az eskü bizonyító ereje még nagyon jelentős értékkel bírt, a feleknek minden per előtt esküt kellett tenniük, hogy ügyük nem csalárd. A perbeli képviselő megjelenésével, a képviselőnek is le kellett tennie az esküt a képviselt féllel együtt vagy helyette. Hét évvel később, annak költséges voltára hivatkozva, az 1574:34. tc. felmentette az ügyvédeket a patvarkodási eskü letétele alól: „Mint hogy azonban az országglakók, az ügyvédeknek a különböző fogásai miatt, ennek a decretumnak kevés hasznát látják, úgy azért, mert az ilyen esküdt ügyvédek egyetlen egy keresetért is tulságos bért követeltek, mind pedig azért, mert némely peres felek ellen néha titkon szövetkeztek, hogy ezek ügyvédet ne fogadhassanak.”

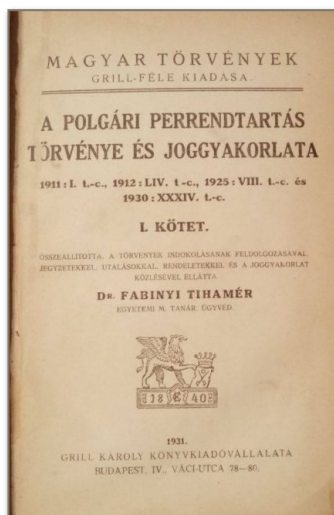
A patvarkodás fogalmát a királyi tábla felülvizsgálata alatt lévő perekről szóló 1790/91:46. tc. említette utoljára. Helyette ez idő tájt már használatos volt az ún. vakmerőn perkedés tényállása, amit az 1729:32. tc. 3. §-a említett először, jóllehet a patvarkodásnál szűkebb tartalommal. A vakmerőn perkedés magánélkülműt az követte el, aki perét a Kúriáig felvitte

anélkül, hogy az eljárás korábbi szakaszaiban egyetlenegy, számára kedvező ítélet is született volna (ennélfogva a vakmerőn perkedés egyet jelentett az alaptalan fellebbezéssel). Nem valósított meg vakmerőn perkedést az, akinek perében a bíróság – habár keresetének csak egy részében, vagy csupán az alsóbb fokú bíróság által lefolytatott megismételt eljárásban – kedvező ítéletet hozott. A cselekmény büntetése 300 forintig terjedő pénzbüntetés volt, emellett az elkövetőt a bíróság az okozott károk megtérítésére is kötelezhette.

A vakmerőn perkedés helyett a polgári korszakban az ún. konok perkedés jogintézménye

volt használatos. Ez a kifejezés az 1723:26. tc.-ben bukkant fel először, de csak a polgári törvénykezési rendtartás tárgyában kibocsátott 1868. évi LIV. tc. definiálta. E szerint konok perkedőnek minősült az a peres fél, aki két egyező ítélet ellen további fellebbezéssel élt, ha kérelmét a harmadfokú bíróság is elutasította, és egyszersmind úgy találta, hogy a fellebbező a törvény világos értelme ellen, illetve a bíró vagy ellenfele bosszantása céljából akadályozta a per befejezését. Ilyen esetekben a konok perkedő 300 forintig terjedő bírsággal volt marasztalható. A sommás eljárást szabályozó 1893. évi XVIII. tc. értelmében 500

forintig lehetett bírságotni a két egyező ítélet ellen felülvizsgálati kérelmet benyújtó felet, illetve azt, aki olyan ítéletet támadott meg felülvizsgálati kérelemmel, amelynek megtámadását a törvény kizárta. A bírságért a felülvizsgálati kérelmet ellenjegyző ügyvédet terhelte a felelősség, akinek ügyfelével szemben csak akkor volt visszakereseti joga, ha ügyfele külön írásbeli utasítására élt a felülvizsgálati kérelemmel. E passzusok a polgári perrendtartásról szóló 1911. évi I. tc. 544. §-ában éltek tovább azzal a különbséggel, hogy a Pp. az eljáró bíróságra bízta annak eldöntését, hogy mit tekint nyilvánvalóan alaptalan felülvizsgálati kérelemnek.

A konok perkedőkkel szembeni fellépés egyik kiemelkedő alakjának tartották Laczkó Antal (1867-1917) budapesti járásbíró, aki „valósággal üldözte az alaptalan perkedőket. Ha az adós védekezéséből azt látta, hogy a pert csak huzni-

vonni akarja, ha valamit kézzelfoghatólag alaptalanul tagadott, akkor a tárgyalást elhalasztotta ugyan, de csak egy-két órára. Ha pedig az alperes valamiféle ürügy alatt ekkor oly halasztást kért, melyet a bíró a törvény szerint meg nem tagadhatott, akkor újabb halasztást adott ugyan, de csak másnap reggel nyolcz órára. Ezzel a rendszerrel a legmakacsabb alperest is megtörte pár nap alatt.”⁴

Hivatkozások:

¹ Bónis György: Buda és Pest bírósági gyakorlata a török kiűzése után, 1686-1708. Budapest, 1962. Akadémiai Kiadó, 107.

² Igazmondási kötelesség a perben. Jogtudományi Közlöny, 1909. 12. sz. 97.

³ Frank Ignác: A közigazság törvénye Magyarhonban II. Buda, 1846. Magyar Királyi Egyetem, 124.

⁴ Egy igaz bíró. Jogtudományi Közlöny, 1909. 3. sz. 24.

Képek elérhetősége:

1. oldal: 19. századi tárgyalóterem
https://legalaidwatch.files.wordpress.com/2013/11/courtroom_1.jpg
2021. április 1.